

EUROOPAN KOMISSIO

Bryssel 13.9.2011
KOM(2011) 556 lopullinen

**KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE**

**neuvoston 24. syyskuuta 1998 antaman alaikäisten ja ihmisarvon suojelua käsittelevän
suosituksen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston 20. joulukuuta 2006 alaikäisten ja
ihmisarvon suojelusta ja oikeudesta vastineeseen Euroopan audiovisuaalisia ja
verkkotietopalveluja tuottavien yritysten kilpailukyky huomioon ottaen antaman
suosituksen soveltamisesta
– LASTEN SUOJELU DIGITAALIMAAILMASSA –**

{SEK(2011) 1043 lopullinen}

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

neuvoston 24. syyskuuta 1998 antaman alaikäisten ja ihmisarvon suojelua käsittelevän suosituksen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston 20. joulukuuta 2006 alaikäisten ja ihmisarvon suojelusta ja oikeudesta vastineeseen Euroopan audiovisuaalisia ja verkkotietopalveluja tuottavien yritysten kilpailukyky huomioon ottaen antaman suosituksen soveltamisesta – LASTEN SUOJELU DIGITAALIMAAILMASSA –

1. JOHDANTO

Alaikäisten suojelusta vuosina 1998 ja 2006 annettujen suositusten¹ tavoitteena oli tehdä jäsenvaltiot ja kyseinen toimiala tietoisiksi haasteista, jotka liittyvät alaikäisten suojeluun sähköisissä viestimissä. Erityisesti on kyse haasteista, jotka ovat yhteydessä verkkopalvelujen käyttöönottoon ja kasvavaan merkitykseen. Koska sääntely ei aina pysy mukana kehityksen vauhdissa, jäsenvaltioita ja verkkomedia-alaa kehoitettiin edistämään ja kehittämään sopivia järjestelmiä muutoin kuin puhtaasti lainsäädännöllisin keinoin, muun muassa sidosryhmien yhteistyöllä ja yhteis- tai itsesääntelyn avulla.²

Muutokset kuluttajien ja erityisesti alaikäisten tavassa käyttää viestintävälineitä ovat näiden suositusten julkaisun jälkeen olleet dramaattisia, ja muutosvauhti kiihtyy jatkuvasti. Alaikäiset käyttävät viestintävälineitä, ja esimerkiksi pelaavat (verkko)videopelejä yhä enemmän matkaviestinlaitteiden välityksellä, ja internetissä on tarjolla yhä enemmän tilausmediapalveluja. Viimeisimmän suosituksen antamisen jälkeen verkkoyhteisö sivustoista on tullut uutena ilmiönä valtavan tärkeitä sekä yksittäisille käyttäjille että yhteiskunnan kannalta. Todennäköisesti odotettavissa on uusia muutoksia, joita emme osaa vielä edes kuvitella.

Uusi kehitys tarjoaa alaikäisille monia mahdollisuuksia, mutta niihin liittyy joitakin heidän suojeluaan koskevia haasteita. Vanhemmillahan on usein vaikeuksia hoitaa tehtäviään uusien teknisten tuotteiden ja palvelujen suhteen, sillä lapset tuntevat ne yleensä vanhempiaan paremmin. Meidän on siis mietittävä, ovatko nykyiset politiikat edelleen asianmukaisia ja riittäviä, jotta alaikäisten suojelun korkea taso voidaan varmistaa koko Euroopassa.

Jotta voitaisiin paremmin arvioida, mitä on jo tehty ja mitä on edelleen tehtävä, tässä kertomuksessa analysoidaan vuosien 1998 ja 2006 suosituksissa eriteltyjen toimenpiteiden

¹ 1998: Neuvoston suositus, annettu 24 päivänä syyskuuta 1998, Euroopan audiovisuaalisia ja tietopalveluja tuottavien yritysten kilpailukykyyn parantamisesta edistämällä kansallisia järjestelmiä, joiden tarkoituksena on saattaa alaikäisten ja ihmisarvon suojelu vertailukelpoiselle ja tehokkaalle tasolle (98/560/EY, EYVL L 270, 7.10.1998, s. 48–55 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998H0560:FI:HTML>))
2006: Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus, annettu 20 päivänä joulukuuta 2006, alaikäisten ja ihmisarvon suojelusta ja oikeudesta vastineeseen Euroopan audiovisuaalisia ja verkkotietopalveluja tuottavien yritysten kilpailukyky huomioon ottaen (2006/952/EY, EUVL L 378, 27.12.2006, s. 72–77 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006H0952:FI:NOT>)).

² Samaan aikaan olisi varmistettava, että kaikki toteutetut yhteis- tai itsesääntelytoimenpiteet ovat kilpailulain mukaisia.

täytäntöönpanoa ja tehokkuutta jäsenvaltioissa vuoden 2006 suosituksen 6 kohdassa esitetyn pyynnön mukaisesti.

Kertomus on valmisteltu niiden tietojen perusteella, jotka jäsenvaltiot ovat antaneet vastaukseksi kyselylomakkeeseen. Sillä täydennetään useita Euroopan digitaalistrategian³ toimia.

Lisätietoja vastauksista ja esimerkkejä toteutetuista toimenpiteistä annetaan oheisessa työasiakirjassa.

2. TULOKSET

2.1. Laittoman tai haitallisen sisällön torjuminen

Sisältöjen ja palvelujen tarjoajat pyrkivät yhä enemmän torjumaan syrjivää ja muuta laitonta tai haitallista sisältöä erityisesti **itse antamiensa sitoumusten tai käytännesääntöjen** perusteella. Sellaisia on käytössä 24 jäsenvaltiossa⁴. Joissakin näistä aloitteista määrätään, että verkkosivustot voivat ilmoittaa noudattavansa Internet-sisällön osalta käytännesääntöjä esittämällä sivustossaan asianmukaisen merkinnän.

Lisäksi jäsenvaltioissa pyritään kehittämään **alaikäisille sopivia laadukkaita sisältöjä** ja helpottamaan niiden käyttöä muun muassa erityisesti lapsille tarkoitettujen sivustojen ja hakukoneiden avulla.⁵

Vaikka jäsenvaltioiden näkemykset ovat lähentyneet sikäli, että itsesääntelytoimenpiteiden (käytännesääntöjen) edistämistä pidetään hyödyllisenä, on suojelutasoissa edelleenkin merkittäviä eroja.

Jatkossa laittomia tai haitallisia sisältöjä torjuvia toimenpiteitä olisi jatkuvasti valvottava niiden tehokkuuden varmistamiseksi. Esimerkiksi sisällön tarjoajat kehittävät ilmoituspisteitä, joiden avulla lapset ja vanhemmat voivat ilmoittaa tällaisista sisällöistä. Ilmoituspisteitä hoidetaan toimivilla taustajärjestelmillä (back office -infrastruktuureilla), mutta aloitteilla ei ole yhteisiä piirteitä, jolloin ei saada niiden tehoa lisääviä mittakaavaetuja.

2.2. Vihjelinjat

Euroopan digitaalistrategiassa kehoitetaan jäsenvaltioita perustamaan vuoteen 2013 mennessä **vihjelinjoja**, joihin voi ilmoittaa loukkaavasta tai haitallisesta verkkosisällöstä.

Vihjelinjoja on perustettu paljon, ja niitä on käytössä jäsenvaltioissa ja Norjassa. Vihjelinjojen **yhteisrahoittaminen** internetin käyttöturvallisuuden parantamista koskevasta Euroopan komission ohjelmasta (*Safer Internet*) on edelleen keskeinen tukimekanismi.

³ KOM(2010) 245 lopullinen/2: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Euroopan digitaalistrategia (korjattu toisinto 26.8.2010) (http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/index_en.htm).

⁴ Katso työasiakirjan sivu 7 ja alaviite 27.

⁵ Katso työasiakirjan sivut 7 ja 8 sekä alaviitteet 31 ja 32.

Eräät jäsenvaltiot mainitsivat myös **INHOPE**-järjestön (*International Association of Internet Hotlines*) internet-vihjelinjat⁶. INHOPE perustettiin vuonna 1999 internetin käyttöturvallisuuden parantamista koskevan EY:n edellisen toimintasuunnitelman nojalla, ja sitä rahoitetaan nyt *Safer Internet* -ohjelmasta. Se kattaa myös Euroopan ulkopuoliset maat⁷, ja sen tavoitteena on lisätä alan yhteistyötä. INHOPE-järjestön jäsenten vihjelinjojen on noudatettava INHOPE:n käytäntöjä. 24 EU:n jäsenvaltion vihjelinjat kuuluvat INHOPE-järjestöön.⁸

Useat vihjelinjat ovat osa **ilmoitus- ja poistamismenettelyjä** (*notice and take down*)⁹. Niissä internet-palvelujen tarjoajat sitoutuvat poistamaan välittömästi laittoman sisällön, josta yleisön edustajat ovat ilmoittaneet vihjelinjan kautta. Jäsenvaltioista 19¹⁰ ilmoittaa, että ilmoitus- ja poistamismenettelyjä on kehitetty ja niitä sovelletaan.

Vihjelinjojen toiminnassa ja varsinkin ilmoitus- ja poistamismenettelyissä on kuitenkin huomattavia **eroja**. Erot koskevat päätöksentekoa siitä, että tietty sisältö on laitonta, tällaisten päätösten tarkistamista, sisällön lähteen ja verkkosivuston ylläpitäjän jäljittämistä sekä erityisesti toimivaltaisille viranomaisille ilmoittamista.¹¹ Vaikka vihjelinjojen **valvontaa** ei käsiteltykään kyselylomakkeessa, Bulgaria ja Slovenia viittasivat siihen vastauksissaan¹².

Vihjelinjojen laajamittainen perustaminen ja niiden verkostoituminen on rohkaisevaa, mutta ei riittävää.

Vihjelinjojen tehokkuuden ja jäsenvaltioiden järjestelmien yhdenmukaisuuden lisäämiseksi on harkittava keinoja lisätä tietoa niistä ja tehdä niistä helppokäyttöisempiä internetin käyttäjille, myös lapsille, sekä parantaa niiden toimintaa ja kehittää yhteisvaikutuksia muiden tähän liittyvien palvelujen kanssa (kuten auttavat puhelimet ja tiedotuskeskukset (*Awareness Centres*), 116 000/116 111 -numerot).

Lisäksi vihjelinjoja olisi valvottava nykyistä tiukemmin.

2.3. Internet-palvelujen tarjoajat

Yleisesti ottaen internet-palvelujen tarjoajat osallistuvat yhä enemmän alaikäisten suojeluun, vaikka niiden vastuu on sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin mukaan rajoitettua.¹³

⁶ <http://www.inhope.org/gns/home.aspx>.

⁷ INHOPE-järjestöön kuuluu vihjelinjoja ympäri maailmaa 35 maasta.

⁸ Katso työasiakirjan alaviite 35.

⁹ Katso työasiakirjan sivut 8 ja 9. Internet-palvelujen tarjoajien rajoitettu vastuu sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin mukaan, katso tämän kertomuksen alaviite 14.

¹⁰ Katso työasiakirjan alaviite 39.

¹¹ Katso työasiakirjan sivu 9.

¹² Katso työasiakirjan sivu 9.

¹³ Sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin mukaan (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2000, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä") (EYVL L 178, 17.7.2000, s. 1–16) (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0031:fi:NOT>) internet-palvelujen tarjoajilla ei ole yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamia tietoja eikä yleistä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita (15 artiklan 1 kohta). Internet-palvelujen tarjoajat hyötyvät vastuun rajoittamisesta tietojen siirtämisen (12 artiklan 1 kohta), tietojen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallentamisen (13 artiklan 1 kohta) sekä palvelun vastaanottajan pyynnöstä tallennettujen tietojen osalta (14 artiklan 1 kohta).

Tämä koskee paitsi laittomia sisältöjä koskevia laissa säädettyjä velvollisuuksia, myös erityisesti **yhteisiä vapaaehtoisia sitoumuksia** ja **käytännesääntöjen** noudattamista.

Internet-palvelujen tarjoajien liitoilla ei kuitenkaan yleensä ole mitään alaikäisten suojeluun liittyvää erityistehtävää. Siitä syystä alaikäisten suojelua koskevien käytännesääntöjen allekirjoittaminen ja noudattaminen on yleensä tällaisten liittojen jäsenille vapaaehtoista.¹⁴

Lisäksi vain kahdeksan jäsenvaltiota ja Norja¹⁵ ilmoittivat, että **kuluttajat tai julkisviranomaiset** osallistuivat käytännesääntöjen kehittämiseen tarkastelujaksolla, ja vain kuusi jäsenvaltiota¹⁶ ilmoitti, että käytössä on **arviointijärjestelmiä** käytännesääntöjen tehokkuuden arvioimiseksi.

Kaikkiaan vain 11 jäsenvaltiota¹⁷ ja Norja katsovat, että itsesääntelyjärjestelmä ja internet-palvelujen tarjoajien käytännesäännöt soveltuvat hyvin uuteen digitaaliseen ympäristöön.

Internet-palvelujen tarjoajia kannustetaan toimimaan yhä aktiivisemmin alaikäisten suojelussa. Käytännesääntöjä olisi sovellettava nykyistä laajemmin ja valvottava tiukemmin.

Internet-palvelujen tarjoajien liittoja kannustetaan sisällyttämään tehtäviinsä alaikäisten suojelu ja sitouttamaan vastaavasti jäsenensä siihen.

Lisäksi kuluttajien ja viranomaisten nykyistä laajempi osallistuminen käytännesääntöjen kehittämiseen auttaisi varmistamaan, että itsesääntely todella täyttää nopeasti kehittyvän digitaalimaailman tarpeet.

2.4. Verkkoyhteisösivustot

Verkkoyhteisösivustot tarjoavat alaikäisille valtavia mahdollisuuksia. Vaikka niistä on tullut tärkeitä vasta suhteellisen hiljattain, ne ovat jo muuttaneet tapaa, jolla alaikäiset ovat vuorovaikutuksessa ja viestivät keskenään.

Verkkoyhteisösivustoihin liittyy kuitenkin huomattavia riskejä, jotka tiivistäen sanottuna koskevat luokkia ”laiton sisältö”, ”ikään sopimaton sisältö”, ”sopimaton yhteydenotto” ja ”sopimaton käytös”.¹⁸ Eräs lupaava tapa torjua näitä riskejä ovat verkkoyhteisösivustojen tarjoajille ja/tai käyttäjille tarkoitetut ohjeet.

Vain kymmenen jäsenvaltiota¹⁹ viittasi tällaisiin ohjeisiin, ja vielä harvempi ilmoitti, että käytössä on **arviointijärjestelmiä** niiden tehon arvioimiseksi²⁰, joten ei-sitovien sääntöjen haittana on tällä hetkellä melko sattumanvarainen täytäntöönpano. Tämä puute voitaisiin

¹⁴ Katso työasiakirjan alaviite 46.

¹⁵ Katso työasiakirjan alaviite 48.

¹⁶ Katso työasiakirjan alaviite 49.

¹⁷ Katso työasiakirjan alaviite 50.

¹⁸ Katso työasiakirjan alaviite 52.

¹⁹ Katso työasiakirjan alaviite 58.

²⁰ Katso työasiakirjan sivu 12.

osittain korjata turvallisia verkkoyhteisöjä koskevilla EU:n periaatteilla, *Safer Social Networking Principles for the EU*²¹, joita 21 verkkoyhteisöä on sitoutunut noudattamaan.

Verkkoyhteisösivustojen valtavan laajentumisen takia operaattoreiden valvontajärjestelmillä ei pystytä kattamaan kaikkia mahdollisia riskejä tehokkaasti ja johdonmukaisesti.

Sidosryhmiä kannustetaan sitoutumaan aktiivisesti erityisesti tiedottamalla edelleen riskeistä ja tavoista lieventää niitä, laajentamalla ohjeiden käyttöä ja valvomalla niiden täytäntöönpanoa.

Lisäksi verkkoyhteisöissä käytetään yhä enemmän toimivaan taustajärjestelmään perustuvia ilmoituspisteitä, joilla autetaan lapsia käsittelemään verkkolähentelyä, verkkokiusaamista ja muita vastaavia ongelmia, mutta ratkaisuja kehitetään tapauskohtaisesti.

Lisäksi verkkoyhteisösivustoihin liittyvien lasten tietoja ei kovin laajalti aseteta oletusarvoisesti salaisiksi.

2.5. Muista jäsenvaltioista / EU:n ulkopuolelta peräisin oleva ongelmallinen internet-sisältö

Useimmat jäsenvaltiot katsovat, että **niiden omalta alueelta** peräisin olevan haitallisen sisällön osuus on hyvin vähäinen, että **muista EU:n jäsenvaltioista** peräisin olevan haitallisen sisällön osuus on merkittävästi suurempi ja että kaikkein suurin osuus haitallisesta sisällöstä on peräisin **EU:n ulkopuolelta**.²² Eräät jäsenvaltiot katsovat, että mahdollisia parannuksia olisi helpompi saavuttaa **yhdenmukaistamalla suojelua** edelleen kansainvälisen tason sijasta EU:n tasolla, mihin ne suhtautuvat myönteisesti.²³ Tästä huolimatta pidetään yleisesti hyödyllisenä kannustaa kolmansia maita toteuttamaan kansallisia toimia. Jäsenvaltioiden suuri enemmistö sekä Norja ovat sitä mieltä, että olisi tehtävä enemmän **sopimuksia kolmansien maiden kanssa**.²⁴

Ongelmallista internet-sisältöä koskeva tehostettu yhteistyö ja yhdenmukainen suojelu lienevät toivottavia. Vaikka sisältö on suurimmaksi osaksi peräisin EU:n ulkopuolelta, eräät jäsenvaltiot katsovat, että toimintamalli on toteuttamiskelpoisempi EU:n tasolla kuin ottamalla kolmannet maat mukaan.

2.6. Medialukutaito ja valistus

Kaikki jäsenvaltiot ovat sitoutuneet edistämään medialukutaitoa ja levittämään tietoa verkkoviestimiin liittyvistä riskeistä sekä nykyisistä suojelukeinoista tehokkaina riskejä ehkäisevinä välineinä.

Jäsenvaltioissa on erityisesti tehty yhä enemmän tätä koskevia aloitteita **julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyösopimusten** muodossa. Jäsenvaltioiden antaman palautteen

²¹ http://ec.europa.eu/information_society/activities/social_networking/docs/sn_principles.pdf.

²² Katso työasiakirjan alaviite 60.

²³ Katso työasiakirjan sivu 13.

²⁴ Katso työasiakirjan sivu 13 ja alaviite 63. Lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän aineiston jakelua verkossa torjutaan *Safer Internet* -ohjelmassa keskittymällä kansainväliseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön ja erityisesti tukemalla INHOPE:n vihjelinjojen verkostoa.

mukaan Euroopan komission **Safer Internet -ohjelma** ja **EU Kids Online** -hanke ovat osoittautuneet arvokkaiksi välineiksi näillä aloilla.²⁵

Medialukutaito ja valistusaloitteet on osittain sisällytetty koulujärjestelmässä annettavaan koulutukseen, ja jonkin verran työtä tehdään myös vanhempien ja opettajien saattamiseksi tietoiseksi riskeistä. Komission vuonna 2009 tekemä arviointi osoitti kuitenkin, että vaikka aihe sisältyy kansallisiin opetussuunnitelmiin 23:ssa Euroopan maassa, varsinaisen asiaa koskevan opetuksen antaminen oli pirstaleista ja epä johdonmukaista.²⁶

Vaikka medialukutaito ja valistus on kasvavassa määrin sisällytetty kouluopetukseen, mikä on myönteistä kehitystä, merkittävä haaste on edelleen saada opetus kattamaan kaikki lapset ja vanhemmat johdonmukaisella tavalla eri kouluissa ja jäsenvaltioissa.

2.7. Sisällön käyttörajoitukset

Jotta alaikäiset voisivat käyttää vain heidän ikäänsä sopivia sisältöjä, tarvitaan kahdenlaisia toimia: ensinnäkin sisältö on luokiteltava käyttäjän iän mukaan, ja toiseksi on varmistettava, että ikärajoja noudatetaan. Viimeksi mainittu tehtävä lankeaa ensisijaisesti vanhemmille, mutta teknisistä järjestelmistä – suodattamisesta, iän tarkistusjärjestelmistä, vanhempien käyttöön kehitetyistä valvontaohjelmista jne. – saa arvokasta apua.

2.7.1. Sisällön luokittelu iän mukaan

Käytössä olevia audiovisuaalisen sisällön ikäluokitusjärjestelmiä pidetään periaatteessa **riittävinä ja tehokkaina** 12 jäsenvaltiossa²⁷, kun taas 13 jäsenvaltiota²⁸ ja Norja katsovat, että niitä **olisi parannettava**.

16 EU:n jäsenvaltiota²⁹ ja Norja vastasivat, että niillä on **erilaiset ikäluokitusjärjestelmät** eri viestintävälineitä varten. Kymmenen jäsenvaltiota³⁰ ja Norja pitävät tätä ongelmana. Kahdeksan jäsenvaltiota³¹ ja Norja huomauttavat, että parhaillaan harkitaan toimenpiteitä tai aloitteita, joilla alalle saadaan **lisää johdonmukaisuutta**.

Yhteensä 15 jäsenvaltiota³² ja Norja pitävät mediasisältöjen **viestintävälineiden rajat ylittäviä ja/tai yleiseurooppalaisia luokitusjärjestelmiä hyödyllisinä ja toteuttamiskelpoisina**. Yhdeksässä jäsenvaltiossa³³ tämä kiistetään viittaamalla kulttuurieroihin.

Ala on erittäin voimakkaasti pirstaloitunut – käsitykset siitä, mikä on tarpeen ja hyödyllistä, eroavat merkittävästi jäsenvaltioiden välillä ja niiden sisällä.

²⁵ Katso työasiakirjan sivu 14.

²⁶ Katso työasiakirjan alaviite 65.

²⁷ Katso työasiakirjan alaviite 81.

²⁸ Katso työasiakirjan alaviite 82.

²⁹ Katso työasiakirjan alaviite 83.

³⁰ Katso työasiakirjan alaviite 85.

³¹ Katso työasiakirjan alaviite 86.

³² Katso työasiakirjan alaviite 87.

³³ Katso työasiakirjan alaviite 88.

2.7.2. Tekniset järjestelmät (suodatus, iän tarkistusjärjestelmät, vanhempien käyttöön kehitetyt valvontaohjelmat jne.)

Siitä ollaan ilmeisesti yhtä mieltä, että alaikäisiä ei ole mahdollista suojella haitalliselta sisällöltä pelkästään teknisillä toimenpiteillä, vaan ne voivat olla vain toimenpidepaketin yksi osatekijä.

Jäsenvaltioilla on erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka **hyödyllisiä, asianmukaisia** (tiedonsaantioikeuden ja sensuurin mahdollisen väärinkäytön kannalta), **teknisesti toteutettavia ja luotettavia** ovat mahdollisesti haitallisen sisällön torjumiseen tarkoitettut tekniset toimenpiteet, joilla pyritään varmistamaan asiaankuuluvien luokitusten noudattamisen.³⁴ Lisäksi yhteisesti korostettiin, että tietynlaisen sisällön lisääminen mustalle listalle ja sen poistaminen listalta on tehtävä avoimesti.

20 EU:n jäsenvaltiota³⁵ ilmoittaa, että verkkomedia-ala tai julkisviranomaiset ovat **pyrkineet kehittämään suodatus- ja luokitusjärjestelmän** internetiä varten. 24 EU:n jäsenvaltiota³⁶ ja Norja ilmoittavat, että **käytössä on vanhempia varten kehitettyjä valvontaohjelmia**. Niitä on saatavana ilmaiseksi 15 jäsenvaltiossa ja maksusta neljässä jäsenvaltiossa.³⁷

Lisäksi asiakkaille pyritään yhä enemmän tiedottamaan saatavilla olevista **suodatus- ja luokitusjärjestelmistä** sekä **iän tarkistusohjelmistoista**, ja 16 jäsenvaltiossa se on joko lainsäädännössä tai internet-palvelujen tarjoajien tai matkaviestinoperaattoreiden käytäntösäädännöissä asetettu velvoite.³⁸

Vaikka useimpien jäsenvaltioiden mielestä niiden ikäluokitusjärjestelmiä olisi hyvä edelleen parantaa, mediasisältöjä koskevien, viestintävälineiden rajat ylittävien ja/tai yleiseurooppalaisten luokitusjärjestelmien hyödyllisyydestä ja toteutuskelpoisuudesta ei ole yksimielisyyttä. Olisi kuitenkin tutkittava, miten järjestelmiä voitaisiin yhdenmukaistaa enemmän, koska verkkosisältö on yhä enemmän luonteeltaan rajatonta.

Vanhempien käyttöön kehitettyjä internetpohjaisia valvontalaitteita on yhä enemmän saatavilla, mutta niiden niveltäminen asianmukaisen sisällön käyttöön perustuu tapauskohtaisiin ratkaisuihin, jotka vaihtelevat suuresti jäsenvaltioiden välillä ja niiden sisällä.

Tätä taustaa vasten vaikuttaa kannattavalta pohtia innovatiivisia sisällön luokitusjärjestelmiä, joita voitaisiin käyttää laajemmin koko tietoteknisellä alalla (valmistajien, tallennustilan ja sisällön tarjoajien jne. keskuudessa) siten, että ”asianmukaisuutta” voidaan paikallisesti tulkita riittävän joustavasti ja että eri internet-toimijoiden vastuuta koskevat vakiintuneet toimintamallit otetaan huomioon.

³⁴ Safer Internet -ohjelmassa on tilattu vertailututkimus Euroopassa saatavilla olevien suodatusratkaisujen tehokkuudesta. Ensimmäiset tulokset julkaistiin tammikuussa 2011. http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/projects/filter_label/sip_bench2/index_en.htm.

³⁵ Katso työasiakirjan sivu 16.

³⁶ Katso työasiakirjan alaviite 77.

³⁷ Katso työasiakirjan sivu 16 ja alaviite 78.

³⁸ Katso työasiakirjan alaviite 76.

2.8. Audiovisuaaliset mediapalvelut

Tilattavien audiovisuaalisten mediapalvelujen yhteis- tai itsesääntelyjärjestelmät, joiden tavoitteena on alaikäisten suojelu haitallisilta sisällöiltä, eivät ole yhtä kehittyneitä kuin **televisio-ohjelmille** kehitetyt järjestelmät. Kahdeksassa jäsenvaltiossa on käytössä tilauspalveluja koskevia järjestelmiä, ja seitsemässä jäsenvaltiossa on niitä koskevat käytännesäännöt, kun taas televisio-ohjelmia koskevia järjestelmiä on käytössä 14 jäsenvaltiossa, joista 11:llä on niitä koskevat käytännesäännöt.³⁹

Tavallisimpia tapoja ilmoittaa vanhemmille haitallisesta sisällöstä ja vanhempien tarpeesta rajoittaa käyttöä ovat **kuvakkeet** ja/tai **akustiset varoitukset**, jotka ilmestyvät **näytölle** välittömästi ennen mahdollisesti haitallisen sisällön lähettämistä tai näyttämistä. Sama koskee sekä televisiolähetyksiä että tilattavia audiovisuaalisia mediapalveluja.

Useimmat jäsenvaltiot pitävät tällaisia ilmoituksia hyödyllisinä, ja eräissä valtioissa niitä vaaditaan laissa tai niiden käytöstä on määrätty käytännesäännöissä. **Tekniset suodatuslaitteet tai -ohjelmat**, joihin kuuluvat myös **ennalta lukittuvat järjestelmät** ja **tunnusluvut**, ovat vähemmän käytettyjä. **Ikäluokituksia** ja **lähetyssajan rajoituksia** sovelletaan **tilattaviin audiovisuaalisiin mediapalveluihin** vain pienessä määrässä jäsenvaltioita.⁴⁰

Merkintöjen ja varoitusjärjestelmien luotettavuuden osalta eräät jäsenvaltiot korostivat **vanhempien vastuun** tärkeyttä ja sitä, että järjestelmät voivat toimia vain, jos vanhemmat varmistavat niiden tehon valvomalla, mitä heidän lapsensa katsovat.

Alalla toteutettujen toimien monimuotoisuus ilmentää paitsi audiovisuaalisia mediapalveluja koskevassa direktiivissä tehtyjä eroja myös sitä, kuinka vaikeaa tähän haasteeseen on löytää yhteisiä lähestymistapoja.

Yleisesti saatavilla olevat tekniset keinot, joilla voidaan valita, mitä internet-sisältöjä lapset voivat käyttää, kuten vanhempien käyttöön kehitetyt valvontaohjelmat yhdessä sisältöjen ikäluokituksen ja merkitsemisen kanssa, ovat hyvin vaihtelevia. Perinteisiä TV-lähetystyyppejä varten kehitetyt ratkaisut (kuten lähetyssajat) eivät useinkaan näytä soveltuvan internetiin ja muihin tilattaviin audiovisuaalisiin mediapalveluihin.

2.9. Videopelit

Yhteensä 17 jäsenvaltiota ja Norja pitävät omien ikäluokitusjärjestelmiensä toimintaa **tydyttävänä**⁴¹. Saksaa lukuun ottamatta jäsenvaltiot käyttävät **PEGI-** (*Pan-European Games Information System*)⁴² ja **PEGI Online**⁴³ -luokitusjärjestelmiä.

PEGI Online -luokitusjärjestelmää pidetään periaatteessa hyvänä ratkaisuna verkkopeleille, mutta monet jäsenvaltiot ovat huolissaan siitä, että kyseisen **toimialan osallistuminen** tähän järjestelmään on edelleen niin **rajoitettua**.

³⁹ Katso työasiakirjan sivut 20–22 sekä alaviitteet 93, 94, 99 ja 100.

⁴⁰ Katso työasiakirjan sivut 20–22.

⁴¹ Katso työasiakirjan alaviite 107.

⁴² <http://www.pegi.info/fi/>.

⁴³ <http://www.pegionline.eu/fi/>.

Arviointijärjestelmiä, jotka koskevat videopelien mahdollista suotuisaa tai haitallista vaikutusta alaikäisten kehitykseen tai terveyteen, on käytössä vain viidessä jäsenvaltiossa⁴⁴ ja Norjassa.

Muina mahdollisina keinoina suojella alaikäisiä haitallisilta videopeleiltä mainittiin useimmin **medialukutaito ja valistus**, erityisesti jotta olisi mahdollista parantaa videopelien riskeistä ilmoittamista ja lisätä nykyisten suojeluvälineiden käyttöä. Ne on kuitenkin sisällytetty **kouluopetukseen** vain kahdeksassa jäsenvaltiossa ja Norjassa.

Jäsenvaltioiden vastaukset vahvistavat lisäksi käsitystä, että olisi lisättävä toimia, jotka koskevat **videopelien vähittäismyyntiä kaupoissa**, jotta voitaisiin puuttua videopelien myymiseen alaikäisille. Asiaa koskevia valistustoimenpiteitä on toteutettu vain kuudessa jäsenvaltiossa ja Norjassa.⁴⁵ Vain neljässä jäsenvaltiossa⁴⁶ vähittäismyyjät ovat ottaneet käyttöön asiaa koskevat käytännösäännöt.

Vaikka ikäluokitusjärjestelmät (varsinkin PEGI) toimivat hyvin useimmissa jäsenvaltioissa, on niitä koskeviksi ongelmiksi ilmoitettu niiden rajoitettu soveltaminen verkkopeleihin ja pelien myynti alaikäisille vähittäismyyntissä. Lisäksi uusilla valistustoimenpiteillä (kuten medialukutaidon opetus kouluissa) olisi hyödyllisiä ennaltaehkäiseviä vaikutuksia.

2.10. Oikeus vastineeseen verkkoviestimissä

16:ssa EU:n jäsenvaltiossa⁴⁷ määrätään vastineoikeudesta, joka koskee verkkosanoma- ja verkkoaikakauslehtiä, 13 jäsenvaltiossa⁴⁸ vastineoikeus kattaa internetpohjaiset uutispalvelut, 17 jäsenvaltiossa⁴⁹ se kattaa verkkotelevisiopalvelut, 15 jäsenvaltiossa⁵⁰ vastineoikeus koskee verkkoradiopalveluja, ja yhdeksässä jäsenvaltiossa⁵¹ vastineoikeus kattaa muut verkkopalvelut.

Verkkoviestimissä esitettyjen väitteiden⁵² ja käytössä olevien vastinejärjestelmien osalta suunnilleen yhtä suuri osa jäsenvaltioista arvioi **suojelutason** olevan riittävä ja tehokas kuin epätydyttävä.

Verkkoviestimet kattavan vastineoikeuden käyttöönotto on jäsenvaltioissa epäjohdonmukaista ja on jokaisen verkkoviestinlajin osalta erilainen.

Lisäksi käytössä olevien järjestelmien tehokkuudessa on parantamisen varaa.

⁴⁴ Katso työasiakirjan alaviite 118.

⁴⁵ Katso työasiakirjan sivut 24 ja 25 sekä alaviite 119.

⁴⁶ Katso työasiakirjan alaviite 120.

⁴⁷ Katso työasiakirjan alaviite 128.

⁴⁸ Katso työasiakirjan alaviite 129.

⁴⁹ Katso työasiakirjan alaviite 130.

⁵⁰ Katso työasiakirjan alaviite 131.

⁵¹ Katso työasiakirjan alaviite 132.

⁵² Vuoden 2006 suosituksen liitteessä 1 tarkoitettussa merkityksessä – Liite 1. Ohjeelliset suuntaviivat sellaisten kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisten toimenpiteiden toteuttamiseksi jäsenvaltioissa, joilla varmistetaan oikeus vastineeseen tai vastaavat oikaisukeinot verkkoviestimien osalta.

3. PÄÄTELMÄT

Yleisesti myönteinen tulos on, että vuosien 1998 ja 2006 suositusten eri näkökohtia koskeva kyselytutkimus jäsenvaltioissa osoittaa, että kaikki jäsenvaltiot ovat tietoisia haasteista, joita liittyy verkkopalveluja käyttävien alaikäisten suojeluun, ja ne pyrkivät puuttumaan asiaan entistä paremmin. Sellainen toimintatapojen yhdistelmä, johon kuuluu runsaasti itsesääntelytoimenpiteitä, vaikuttaa sopivimmalta tavalta käsitellä mahdollisimman joustavasti ja aktiivisesti eri käyttöliittymien (TV, tietokone, älypuhelimet, pelikonsolit jne.) ja audiovisuaalisten sisältöjen lähenemistä.

Jäsenvaltojen toimintalinjojen yksityiskohtainen arviointi osoittaa kuitenkin, että jäsenvaltiot ovat toteuttaneet eri puolilla Eurooppaa hyvin monenlaisia toimia – jotka menevät useissa tapauksissa jopa eri suuntiin. Tämä koskee erityisesti laittoman ja haitallisen sisällön torjuntaa, yhteisöverkostojen turvallisuuden parantamista ja sisällön luokitusjärjestelmien yhdenmukaistamista.

Varsin usein sääntely- tai itsesääntelytoimenpiteet eivät ole kunnianhimoisia eivätkä yhdenmukaisia muissa jäsenvaltioissa käyttöön otettujen vastaavien toimenpiteiden kanssa, tai sitten niitä ei vain käytännössä ole toteutettu tehokkaasti. Eri puolilla Eurooppaa toteutettujen toimenpiteiden tilkkutäkki johtaa sisämarkkinoiden pirstaloitumiseen sekä vanhempien ja opettajien hämmennykseen, kun he yrittävät saada selville, mitä pitäisi tehdä ja mitä ei, jotta verkkoa käyttäviä lapsia voitaisiin suojella ja voimaannuttaa.

Tämä kertomus ja kyselytutkimuksessa jäsenvaltioilta⁵³ kerätyt yksityiskohtaiset vastaukset osoittavat, että EU:n tason lisätoimia voidaan kehittää jäsenvaltioiden parhaiden toimintatapojen pohjalta. Näin tietotekniikka-ala saa mittakaavaetuja, ja lapset voivat turvallisesti hyödyntää jatkuvasti kehittyvää digitaalimaailmaa.

⁵³

Työasiakirja